

GRUPA AUTORA

U povodu jubileja mons. dr. Mate Zovkića*

I. Marko Josipović: Pozdrav i biografija dr. Zovkića

Uzoriti gospodine kardinale Puljiću, preuzvišeni gospodine biskupe Sudaru, cijenjeni mons. Sommertag, veleučeni mons. Zovkiću, predstavnici crkava i vjerskih zajednica, gospodine veleposlaniče Vrbošiću, poštovani predstavnici vlasti svih razina, cijenjeni zamjeniče provincijala Bosne Srebrene dr. Sikiriću, poštovani dekane Vrhbosanske katoličke teologije dr. Ćosiću, rektore Vrhbosanskog bogoslovnog sjemeništa dr. Ikiću, cijenjene sestre provincijalke i druge časne sestre, braćo svećenici, kolegice i kolege profesori, poštovani predstavnici akademskih, znanstvenih, kulturnih, visokoškolskih, školskih i odgojnih ustanova, dragi vjernici grada Sarajeva, studenti i svi uvaženi gosti, kako god se zvali i neovisno o svjetonazoru, vjeronazoru i nacionalnoj pripadnosti, predstavnici medija, jednom riječju, poštovani i dragi sudionici večerašnje svečanosti u Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji, sve vas sa zadovoljstvom, radosno i srdačno pozdravljam. Svima vam zahvaljujem za dolazak.

Vama je poznato da je ova svečanost priredena da bi javnosti bio predstavljen zbornik radova *U službi Riječi i Božjega naroda* u čast mons. dr. Mati Zovkiću, što ga je u povodu 70. obljetnice njegova života i 35 godina njegova profesorskog djelovanja priredila i objavila Vrhbosanska katolička teologija, koja je prve stranice svoje povijesti počela ispisivati davne 1890. god., što hoće reći da je ona najstarija visokoškolska ustanova prema suvremenim kriterijima u BiH. Na tu činjenicu ova je ustanova vrlo ponosna. S pravom se ponosi svojim osnivačem nadbiskupom dr. Josipom Stadlerom, neumornim crkvenim pastirom, filozofom, teologom, osnivačem redovničke zajednice Služavke maloga Isusa i skrbnikom siromašne djece i odraslih, kakvoga ovo podneblje ne pamti; ponosi se postig-

* Izlaganja prigodom predstavljanja djela: M. JOSIPOVIĆ - B. ODOBAŠIĆ - F. TOPIĆ (priř.), *U službi Riječi i Božjega naroda. Zbornik radova u čast mons. dr. Mati Zovkiću u povodu 70. obljetnice života i 35 godina profesorskog djelovanja*, Studia Vrhbosnensia - 14, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2007. Predstavljanje je održano 14. studenoga 2007. na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji u Sarajevu.

nućima ove ustanove na duhovno-odgojno-obrazovnom području; ponosi se tolikim generacijama studenata koji su kroz nju prošli i kasnije svojim radom na pastoralnom, filozofsko-teološkom i kulturnom polju stekli velike zasluge; ponosi se i zaslužnim vrsnim profesorima koji su savjesno vršili svoje poslanje, te uz redovito filozofsko-teološko obrazovanje studenata, istakli se i na znanstveno-istraživačkom području.

Među posljednje spomenute pripada mons. dr. Mato Zovkić, još uvijek vrlo aktivni, kojemu je u znak priznanja i zahvale za njegovo djelovanje, za svekoliku aktivnost na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji, za njegov angažman kao svećenika u Vrhbosanskoj nadbiskupiji, za doprinos razvoju i unaprjeđenju biblijsko-teološke znanosti, promicanje ekumenizma i dijaloga itd., priredn zbornik s naslovom *U službi Riječi i Božjega naroda*. Ukratko ću predstaviti njegov lik.

Mato Zovkić rođen je 9. svibnja 1937. u Donjoj Tramošnici, gdje je završio osnovnu školu od četiri razreda. Gimnazijsko školovanje u trajanju od osam godina započeo je u Dubrovniku, nastavio u Zagrebu te u Đakovu gdje je i maturirao 1957. god. Filozofsko-teološki studij pohađao je u Đakovu i na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu te u lipnju 1965. diplomirao i u listopadu iste godine magistrirao. Za vrhbosanskoga svećenika zaređen je u Đakovu 29. lipnja 1963.

Služio je kao kapelan u Travniku 1965./1966. god. te na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu napisao i 16. listopada 1968. obranio doktorsku radnju iz teologije. Jednu godinu bio je župnik u župi Srca Isusova u Sarajevu te upućen u Rim na studij Svetoga Pisma na Papinskom biblijskom institutu. Vratio se 1972. god. s magisterijem iz Svetoga Pisma i počeo predavati Novi Zavjet i ekleziologiju na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji. Od 1976. do 1983. god. bio je rektor Vrhbosanske katoličke bogoslovije.

Kanonikom vrhbosanskim imenovan je u siječnju 1985., a u siječnju 1987. generalnim vikarom i tu službu, uz kraći prekid 1990. god., obnaša i danas. U rujnu 1993. imenovan je savjetnikom Kongregacije za katolički odgoj, a 21. prosinca iste godine papa Ivan Pavao II. imenovao ga je svojim počasnim prelatom.

Tijekom više od tri decenije dr. Zovkić vrlo često i plodno sudjeluje na domaćim i inozemnim znanstvenim skupovima koji se bave biblijskim i ekleziološkim temama te posljednjih godina napose ekumenskim i međureligijskim dijalogom. S pravom ga se smatra ekspertom za dijalog. Od lipnja 1997. aktivni je suradnik Međureligijskoga vijeća.

Bibliografija dr. Zovkića obuhvaća 12 objavljenih knjiga, oko 80 znanstvenih članaka iz egzegeze i Svetoga Pisma općenito, oko 60 znanstvenih članaka iz ekleziologije i međureligijskoga dijaloga, oko 240 novinskih

članaka, više od 90 recenzija, 7 prevedenih knjiga i 5 knjiga na kojima je radio kao priređivač. Svoje znanstvene i druge tekstove objavljuje u raznim domaćim i inozemnim publikacijama.

2. Anto Popović: Prof. Mato Zovkić kao bibličar

Najprije želim zahvaliti organizatorima na pozivu da sudjelujem u ovom svečanom događaju u čast msgr. prof. dr. Mati Zovkiću. Meni je povjerena zadaća da u kratkim crtama prikažem prof. Matu Zovkića kao bibličara. Ovdje želim kratko osvijetliti *tri područja* djelovanja prof. Zovkića.

Prvo je područje egzegeze - prof. Zovkić kao egzeget, kao znanstveni, stručni tumač svetopisamskih tekstova;

Drugo je područje profesorskoga djelovanja dr. Zovkića;

Treće je područje eklezijalnoga djelovanja, odnosno prof. Zovkić kao bibličar Crkve.

1. *Profesor Zovkić kao egzeget.* Za stručno tumačenje svetopisamskih tekstova profesora Zovkića karakteristično je da interpretacijsku metodu prilagođava naravi biblijskih tekstova. Na taj način prof. Zovkić stavlja interpretacijsku metodu u službu otkrivanja izvornoga *smisla* svetopisamskoga teksta kao i *značenja* istoga teksta za suvremenoga čitatelja.

Za ilustraciju ovoga načelnog interpretacijskoga pristupa svetopisamskim tekstovima dovoljno je podsjetiti na nekoliko primjera iz knjige profesora Zovkića: *Isus u Evandelju po Luki*, Biblioteka "Radovi" 5, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2002. Kada dr. Zovkić u ovoj knjizi tumači ulomak Lk 2,1-7 ("Roden u Betlehemu za vrijeme rimskog cara Augusta", str. 88), za čije razumijevanje je potrebno pojasniti povijesni kontekst, tada je interpretacija iscrpna u povijesnom pogledu. Kada je za razumijevanje teksta potrebno poznavati židovsku pozadinu, kao što je to slučaj s ulomkom Lk 2,41-42 ("Isusov 'Bar Micvah'", str. 107-110), tada je detaljno protumačen ovaj događaj iz Isusova života iz perspektive židovskoga konteksta. Kada je Lukin tekst potrebno promatrati kroz prizmu sinopse, a takav je opis događaja Isusova krštenja (Lk 3,21-23 i Mt 3,13-17; Mk 1,9-11), tada je analiza sinoptičkih tekstova temeljita i u funkciji otkrivanja specifične poruke svakoga od sinoptičkih ulomaka (usp. "Sinoptička tradicija o Isusovu krštenju", str. 119-124).

Odlika je egzegetske analize profesora Zovkića da *izvornu poruku* svetopisamskoga ulomka u novozavjetnom vremenu aktualizira u *životu današnje Crkve*. Tako je u analizi ulomka "Isus kod Marte i Marije (Lk 10,38-42)" (str. 191-216) autor ukazao najprije na nezamjenjivu ulogu žena u prvoj kršćanskoj zajednici (str. 209-214), a potom u današnjoj Crkvi (str. 214-215).

O *znanstvenoj kvaliteti* interpretacije svetopisamskih tekstova profesora Zovkića svjedoči konzultirana brojna egzegetska literatura (egzegetski komentari, monografije i članci iz egzegetsko-teoloških časopisa na svjetskim jezicima kao i na hrvatskom jeziku).

Specifičnost je prof. Zovkića kao bibličara da pri tumačenju svetopisamskih ulomaka, uza strogo znanstvenu literaturu, koristi i *dokumente crkvenoga učiteljstva*, a radi pojašnjenja doktrinalnoga, eklezijalnoga, pastoralnoga smisla svetpisamskoga teksta.

2. *Profesorsko djelovanje dr. Zovkića*. Prof. Zovkić predaje na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji od 1972. god. Međutim, on je prisutan na svim teološkim učilištima hrvatskoga govornog područja već trideset godina preko prijevoda udžbenika za biblijske predmete. Od sedam knjiga koje je profesor Zovkić preveo, šest su udžbenici za biblijske predmete. Riječ je o tri uvoda u Sveto Pismo: *Opći uvod* (W. HARRINGTON, *Uvod u Bibliju - Spomen objave*, Priručnici 17, Kršćanska sadašnjost /KS/, Zagreb, 1991.; prof. Zovkić je ovu knjigu preveo 1974. god.); *Uvod u Stari Zavjet* (W. J. HARRINGTON, *Uvod u Stari Zavjet - Spomen obećanja*, Priručnici 15, KS, Zagreb, 1993.; prof. Zovkić je ovu knjigu preveo 1974. god.) i *Uvod u Novi Zavjet* (W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi Zavjet - Spomen ispunjenja*, Priručnici 13-14, KS, Zagreb, 1993.; prof. Zovkić je ovu knjigu preveo 1974. god.). Tu su još prijevodi dviju biblijskih teologija: jedna Staroga i Novoga Zavjeta (R. E. BROWN i drugi, *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, Priručnici 18, KS, Zagreb, 1993.; prof. Zovkić je ovu knjigu preveo 1978. god.), i druga teologija Novoga Zavjeta (F. PORSCHE, *Mnogo glasova jedna vjera. Novozavjetna teologija, njezini počeci, razvitak i osnovni smjerovi*, Priručnici 22, KS, Zagreb, 1988.; prof. Zovkić preveo je ovu knjigu 1985. god.). Tu je još i priručnik za biblijski predmet "Uvod i egzegeza evanđelja i Djela apostolska" (HARRINGTON, D. J., VIVIANO, B. V. i dr., *Komentar evanđelja i Djela apostolskih*, Priručnici 1, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1997.). Do početka djelovanja prof. Zovkića na hrvatskim teološkim učilištima za gore navedene biblijske predmete uglavnom su korištene skripte. Od prof. Zovkića teološka učilišta na hrvatskom govornom području dobila su za biblijske predmete kvalitetne udžbenike koji se koriste već trideset godina. Tajna uspjeha ovih priručnika koje je preveo leži u činjenici da je prof. Zovkić bio ne samo prevoditelj, nego i odabiratelj teksta koji je trebalo prevesti za potrebe hrvatskih teoloških učilišta. On se pokazao dobrim poznavateljem biblijske literature na stranim jezicima i istodobno je dobro ocijenio koji će od udžbenika biti prikladan i za naše domaće potrebe. Na taj način svojim je prijevodima biblijskih priručnika dao pečat suvremenom studiju Biblije na domaćim katoličkim teološkim učilištima.

Kao sastavni dio profesorskoga rada dr. Zovkića, važni su njegovi stručni prikazi novih publikacija knjiga. Od ukupno 90 prikaza (recenzija) oko dvije trećine su prikazi knjiga isključivo biblijske tematike. Od toga je nešto više od 40 prikaza knjiga koje su objavljene na stranim jezicima (22 na engleskom, 16 na njemačkom, 2 na latinskom, 1 na francuskom, 1 na talijanskom), a 17 prikaza biblijskih knjiga na hrvatskom jeziku. Na ovaj način on je omogućio završenim studentima, kasnijim pastoralnim djelatnicima kao i kolegama bibličarima, da mogu biti informirani o najnovijim pravcima i dostignućima na području biblijskih istraživanja.

3. *Profesor Zovkić kao eklezijalni bibličar*. Prema *Dei Verbum*, dogmatskoj konstituciji o božanskoj objavi Drugog vatikanskog sabora, broju 21: “Crkveno propovijedanje treba se hraniti i biti upravljano Svetim pismom.” Isti broj u nastavku govori da u Svetom Pismu Bog prijateljski dolazi u susret ljudima kao svojim sinovima i s njima razgovara (DV, 21).

Od 12 knjiga koje je napisao prof. Zovkić posebno su za ovo eklezijalno djelovanje naviještanja Božje Riječi važne tri knjige tumačenja nedjeljnih misnih čitanja: *Matejevo evanđelje u našoj Misi. Biblijski komentar misnih čitanja u godini A*, Liturgijska pomagala 36, KS, Zagreb, 1995.; *Markovo i Ivanovo evanđelje u našoj Misi. Biblijski komentar misnih čitanja u godini B*, Liturgijska pomagala 37, KS, Zagreb 1995.; *Lukino evanđelje u našoj Misi. Biblijski komentar misnih čitanja u godini C*, Liturgijska pomagala 35, KS, Zagreb, 1995.

Ove tri knjige tumačenja nedjeljnih misnih čitanja prof. Zovkića primjer su kako “se crkveno propovijedanje treba hraniti i biti upravljano Svetim Pismom” (DV, 21). Knjige nedjeljnih misnih tumačenja prof. Zovkića uspješno približavaju i otkrivaju izvornu snagu Božjega govora sadržanog u Svetom Pismu i na taj način doprinose da se život Crkve i život vjernika hrani “kruhom života... sa stola riječi Božje” kao i “sa stola Tijela Kristova” (DV, 21).

Velika je zasluga prof. Zovkića za njegovanje biblijske tradicije u *mjesnoj Crkvi Vrhbosanske nadbiskupije*. Dovoljno je navesti tri primjera. *Prvi primjer* može se uzeti iz zbornika: *Josip Stadler. Život i djelo. Zbornik radova sa međunarodnih znanstvenih skupova o Josipu Stadleru* (1998., Sarajevo, Zagreb), prir. P. Jurišić, *Studia Vrhbosnensia* 11, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1999. U ovom zborniku dva su hrvatska bibličara, prof. dr. A. Rebić i prof. dr. M. Zovkić, govorili o profilu nadbiskupa J. Stadlera kao bibličara. Prof. Zovkić je u svome prilogu u ovom zborniku (“Žene uz Isusa i prvu Crkvu prema Stadlerovu komentaru Trećeg evanđelja i Djela apostolskih”, str. 585-614) ne samo podsjetio da je nadbiskup Stadler napisao pet knjiga - komentara četiriju evanđelja i Djela

apostolskih, nego je dopunio i aktualizirao Stadlerov komentar na taj način što je poslije iznošenja Stadlerova tumačenja donio u obliku konstatacije bitnu poruku dotičnoga ulomka prema suvremenom egzegetskom shvaćanju. Drugi primjer Zovkićeva njegovanja biblijske tradicije mjesne Crkve jest više anonimna, ali vrlo konkretan. Riječ je, naime, o tradicionalnim "Danima sluge Božjega Josipa Stadlera", s misnim slavljinama i tematskim propovjedima svakoga 8. datuma u mjesecu. Za ovu godinu, tj. 2007., sve tematske propovjedi uokvirene su tematskim naslovom "Riječ Božja u životu i poslanju Crkve", a devet od ukupno dvanaest propovjedi jesu biblijske propovjedi iz biblijskih komentara nadbiskupa J. Stadlera. Odabir ovih tema propovjedi, može se naslućivati, djelo je prof. Zovkića. Uz pomoć okvirne teme: "Riječ Božja u životu i poslanju Crkve", uspješno je povezana mjesna Crkva s predstojećim događajem opće Crkve, a to je XII. opća, redovita sinoda biskupa, koja će se održati u Rimu, u listopadu 2008. Naime, tema predstojeće opće sinode glasi: "Riječ Božja u životu i poslanju Crkve." *Treći primjer* njegovanja biblijske tradicije mjesne Crkve predstavlja najnovije objavljivanje Biblije koju je preveo nadbiskup vrhbosanski Ivan Ev. Šarić (*Biblija. Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, preveo Ivan Ev. Šarić, 1. popravljeno izdanje, Hrvatsko Biblijsko društvo - Zagreb, Vrhbosanska nadbiskupija - Sarajevo, Glas koncila - Zagreb, 2006.). Ovaj prijevod nadbiskupa Šarića, koji je izvorno nastao u vremenu Drugoga svjetskog rata, sada je temeljito revidiran na temelju usporedbe s izvornim jezicima Biblije. Prof. Zovkić je usporedio ovaj Šarićev prijevod s onim dijelovima Biblije koji su napisani na grčkom, a to je cijeli Novi Zavjet (27 knjiga) i deuterokanonske knjige Staroga Zavjeta (7 knjiga i grčki dijelovi knjige o Esteri i Danijelove knjige). Uz prof. Zovkića, na reviziji ovoga Šarićeva prijevoda sudjelovali su i prof. dr. Karlo Višaticki, koji je usporedio Šarićev prijevod s hebrejskim izvornikom svih starozavjetnih knjiga (38 knjiga), izuzev knjige Psalama, koju je obradio prof. mr. Božo Odošić.

Na kraju čestitam priređivačima (profesorima: M. Josipović, B. Odošić, F. Topić) i Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji na objavljivanju zbornika u čast prof. Zovkića. Zbornik je bogat temama i kvalitetan s gledišta obrade tema. Ovaj zbornik radova izraz je poštovanja i priznanja prof. Zovkiću za njegov znanstveni rad i svećeničko djelovanje. Tim izrazima poštovanja osobno se i najiskrenije pridružujem.

3. Božo Odošašić: Nastanak zbornika u čast dr. Zovkiću

Dr. Mato Zovkić je teolog i bibličar Katoličke Crkve, profesor na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji već 35 godina. Svojim radom na ovoj Teologiji i u Đakovu, svojim sudjelovanjima na mnogim međunarodnim simpozijima i znanstvenim skupovima, i kao predavač i kao pisac stekao je ugled kako u Crkvi u Hrvata tako i u svijetu. Svi smo mi radeći s Matom učili i učimo od njega i njegovih pisanih i s drugih jezika prevedenih djela. O 70. obljetnici njegova života zavrijedio je i našu pažnju ali i zahvalnost. O potrebi obilježavanja nekih godišnjica naših profesora tadašnji dekan dr. Marko Josipović i jedna skupina profesora raspravljala je u kuloarima već više godina. Već negdje 2004. god. isticano je da bismo morali prirediti spomen zbornik dr. Zovkiću jer je mnogo učinio za ovu Teologiju i svojim pisanim djelima zaslužan je za promicanje Biblije i biblijskoga studija u cijeloj Crkvi u Hrvata. Kako je dr. Zovkić i naslovni docent Bogoslovnoga Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, na sjednici hrvatskih bibličara i Hrvatskoga katoličkog biblijskog djela 26. siječnja 2005. bilo je zaključeno da se priredi zbornik povodom 70. obljetnice dr. Adalberta Rebića, što je preuzeo Bogoslovni fakultet u Zagrebu, ali i dr. M. Zovkiću, što sam ja obrazložio i preuzeo obvezu da u dogovoru s Vrhbosanskom katoličkom teologijom zbornik priredimo mi u Sarajevu. Mislim da su dr. B. Duda, dr. A. Kresina, dr. J. Fućak, dr. A. Rebić i dr. M. Zovkić najzaslužniji za širenje interesa za Bibliju i biblijski studij u nas nakon Drugoga vatikanskog sabora. U razgovoru s dekanom i kolegama profesorima naše Teologije odlučeno je na sjednici Proforskoga vijeća Vrhbosanske katoličke teologije 4. ožujka 2005. da svoju pažnju i zahvalnost izrazimo spomen zbornikom znanstvenih radova u čast dr. Zovkiću. Izabrano je povjerenstvo od trojice članova, tadašnji dekan dr. Marko Josipović, mr. Božo Odošašić i dr. Franjo Topić, koji su zaduženi da prirede zbornik. Povjerenstvo se brzo dogovorilo o rasporedu poslova. Mr. Odošašić preuzeo je administrativne poslove i posebno obvezu oko angažiranja bibličara i drugih teologa, Zovkićevih prijatelja, da sudjeluju u zborniku. Dr. Josipović i dr. Topić preuzeli su brigu oko tehničkih poslova priređivanja za tiskanje i za financiranje zbornika.

Popis mogućih sudionika priredio je mr. Odošašić te je službeni poziv u ime Vrhbosanske katoličke teologije (s protokolom 58/2005) 13. travnja 2005. upućen je na 60-ak imena: svim bibličarima Hrvatima u BiH, u Hrvatskoj i u inozemstvu. Poziv je upućen i svim profesorima Vrhbosanske katoličke teologije. U dopisu, uz najkraću biografiju dr. Zovkića, naglašena su područja Zovkićeva znanstvenoga istraživanja: ekleziologija,

biblijske znanosti i međureligijski dijalog, te da bi prilozi bili poželjni iz tih područja, a da će se rado uvrstiti u zbornik i radovi iz drugih područja filozofsko-teoloških znanosti. Zamoljeno je da prilozi ne premašuju 20 klasičnih kartica. Naravno, to profesori nisu ni blizu poštivali pa je zato pred nama zbornik od 1065 stranica. Neki smatraju da je previše glomazan. Nismo inzistirali na skraćivanjima jer smo se, kako su radovi stizali, sve više uvjerali u visoku stručnost i znanstvenost radova. Osim bibličara koji su zamoljeni za sudjelovanje u zborniku, pozvani su bivši ugledni profesori Vrhbosanske katoličke teologije: dr. Ratko Perić (Mostar), dr. Želimir Puljić (Dubrovnik), dr. Franjo Komarica (Banja Luka), dr. Anto Orlovac (Banja Luka), dr. Petar Vrankić (Augsburg), dr. Marko Matić, D.I. (Zagreb). Imajući u vidu da je dr. Zovkić predavao i u Đakovu, osim tamošnjih bibličara (npr. ovdje prisutnoga promotora i Zovkićeva kolege sa studija biblijskih znanosti u Rimu msgr. i prof. Luke Marijanovića), posebno je zamoljen za sudjelovanje u zborniku dekan Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu, sada već pokojni dr. Nikola Dogan, koji se odmah rado odazvao. Koliko znam, to je njegov zadnji članak koji je još za svoga života objavio. Poziv na sudjelovanje poslan je najbližim susjedima, bibličarima Slovencima, s kojima se osobno poznamo, s kojima smo studirali i uvijek surađivali. Na ugodno iznenađenje pet profesora se javilo (od njih 8 pozvanih na sudjelovanje) i brzo su dostavili svoje priloge. Dr. Jože Krašovec, akademik, molio nas je da uvrstimo i prilog dr. Irene Avsenik Nabergoj, profesorice pri katedri Staroga Zavjeta u Ljubljani, koja se posebno posvetila proučavanju biblijske misli u književnim djelima Ivana Cankara, čiji je brat msgr. Karlo Cankar (1887.-1953.) bio prelat, kanonik, kateheta, urednik prvih katoličkih časopisa u Sarajevu i župnik u sarajevskoj župi Stup.

Nismo zaobišli ni neke prijatelje bibličare iz drugih zemalja. Pozivu se među prvima odazvao kanonik i profesor dr. Janoš (Ivan) Šmatović iz Györa, Madarska. On je Gradišćanski Hrvat, sin roditelja hrvatske manjine u Madarskoj, a prijateljili smo se na brojnim biblijskim kolokvijima u Beču i drugdje. I dr. Frederic Manns, franjevac, profesor biblijskih znanosti i arheologije na Franjevačkoj biblijskoj školi u Jeruzalemu, koga sam susreo pri otvaranju Biblijskoga muzeja u Cerniku (2006.) i dok sam s profesorima iz Zagreba razgovarao o zborniku, on se sam ponudio za pisanje članka u čast Zovkiću, jer bi mu, kako reče, bila čast naći se među našim bibličarima, a i on je rodom iz Banje Luke. I on je vrlo brzo dostavio svoj dragocjen članak o znaku Kane u židovskoj tradiciji. Bez oklijevanja odazvali su se naši bibličari iz Zagreba, Splita, Rijeke, Đakova, nekoliko profesora Vrhbosanske katoličke teologije i Franjevačke teologije u

Sarajevu, profesori bibličari u inozemstvu, dr. Stipe Jurič, dominikanac, bibličar (Angelicum, Rim), dr. Tomislav Vuk (Jeruzalem), te naši, tada još studenti biblijskih znanosti u Rimu, Darko Tomašević (sada profesor Novoga Zavjeta na našoj Teologiji), Marinko Antolović (sada student Vatikanske diplomatske akademije), Domagoj Runje (Antonianum, Rim). Iz Njemačke javio se dr. dr. Heinz Giesen, profesor biblijskih znanosti iz Bonna. On je Zovkićev kolega sa studija iz Rima. Uvrstili smo i rad osobnih Zovkićevih prijatelja Marianne i Christopha Sprenga, humanitarnih radnika, jer su željeli zabilježiti svoje doživljaje u susretima s Matom. Za predgovor Zborniku zamolili smo Visokoga kancelara Vrhbosanske katoličke teologije, nadbiskupa vrhbosanskoga uzoritog kardinala Vinka Puljića. Samo za nekoliko dana dostavio je svoj prilog koji uokviruje Matinu biografiju i kao profesora, znanstvenika teologa, svećenika, kanonika i generalnoga vikara. Profesori su često opterećeni mnogovrsnim poslovima pa je neke od sudionika trebalo i više puta podsjećati na dato obećanje a onda i poticati da na vrijeme dovrše i dostave svoj rad. S Vrhbosanske katoličke teologije 8 je profesora napisalo svoje radove za zbornik u čast Zovkiću a u cijelom zborniku sudjelovao je 41 autor. Radovi inozemnih autora objavljeni su na jezicima na kojima su ih oni napisali (njemački, francuski, slovenski), a većina radova na hrvatskom ima kratki sažetak na jednom od svjetskih jezika.

Prikupljene radove lektorirao je don Ilija Drmić koji je odmah ocijenio zbornik kao veličanstveno djelo. Dr. Marko Josipović u korekturi i pri-pravljanju teksta za tisak zacijelo se najviše namučio. Bilo je mnogo posla zbog mnogih citata u radovima na grčkom i hebrejskom. Naši kompjutori, zbog različitih programa i fontova na kojima su tekstovi pristizali, jednostavno mnoge tekstove nisu prihvaćali. Minucioznom kontroliranjem svake riječi i rečenice, upornim radom, sve tekstove je u jedan font za tisak priredio neumorni dr. Josipović. Čak je u mnogim tekstovima i bilješke kontrolirao, ponegdje i dodao, popravljao i točno ispisao. Za sažetke na stranim jezicima ponegdje smo u nuždi angažirali i pomoć tražili od uvijek spremnoga za ovakove poslove samog jubilarca dr. Zovkića. Hvala njemu i svima koji su na bilo koji način sudjelovali u pripremi ovoga zbornika.

Svi smo iz povjerenstva zajedno tekstove rasporedili i svrstali tematski prema sadržaju grade u tri nejednaka dijela. Prijelom teksta i konačnu pripremu za tisak obavio je gospodin Gianni Fazlagić a štampan je u MEC tiskari u 1000 primjeraka. U suradnji s upravom Teologije i Nadbiskupije vrhbosanske financije su pribavljali dr. Josipović i dr. Topić. Zahvaljujući uspješnom radu i suradnji i s mnogim drugim osobama zbornik je po-

četkom srpnja izašao iz tiska a danas ga dajemo vama na čitanje i prosudbu njegove vrijednosti. Zbornik je svojevrsna promocija prije svega brojnih bibličara i vrsnih profesora teologa u Hrvata.

Jedan od uglednih sudionika, biskup R. Perić, reče mi da je zbornik “remek djelo naše Teologije i njezino primjereno znanstveno predstavljanje svijetu teoloških znanosti”.

4. Luka Marijanović: Biblijski prilozi u zborniku u čast dr. Zovkiću

Poštovani i dragi prijatelji! Osobita mi je čast i zadovoljstvo sudjelovati večeras ovdje u Sarajevu u predstavljanju “Zbornika radova u čast msgr. dr. Mati Zovkiću u povodu 70. obljetnice života i 35 godina profesorskog djelovanja”. Dopustite mi, da prije nego počnem govoriti o biblijskim priložima u zborniku, i ja nešto rečem o našem jubilarcu.¹ Premda je on stariji od mene, ipak sam ga imao prilike kroz neko vrijeme pratiti kao bogoslova do njegove Mlade mise 1963. god., kad je bio u Đakovu dovršavao svoj osnovni filozofsko-teološki studij. U đakovačkom je sjemeništu dr. Zovkić obnašao i iznimnu čast generalnoga duktora. Već je onda on u svojim bogoslovskim danima svratio pozornost na sebe, kao izdavač nekih svojih prijevoda s francuskoga jezika.² Bila je tu i jedna omanja knjižica, ali je bila novost to, što je bila tiskana pravim knjigotiskom.³ Mi smo do tada bili navikli skoro isključivo na ciklostilska izdanja knjiga, koja smo sami umnažali. Posebno je dr. Zovkić svratio pozornost na sebe, kad se od naše škole opraštao križevački svećenik prof. dr. Silvestar Kiš na kraju školske godine, ako se još dobro sjećam, 1962./1963. Bio je profesor pastoralne teologije na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu (od 1954.) i svakom je od nas bogoslova, a ne samo svojim slušačima iz pastoralne teologije, osobno predao ciklostilski umnožen seminarski rad Mate Zovkića o pastoralnom radu među mladima, napose među seoskom mladeži. To je bila, kako se profesor lijepo bio izrazio, njegova

¹ Mr. sc. Luka Marijanović je viši predavač biblijskoga studija na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu od 1974. god. do danas, i kanonik je Stolnoga kaptola sv. Petra u Đakovu, biskupija Đakovačke i Srijemske.

² Prof. Zovkić je tako preveo s francuskog jezika: Raoul PLUS, *U brazdi (1-3)*, Đakovo, 1960.; Raoul PLUS, *Sjetva (4-6)*, Đakovo, 1960.

³ Mère FRANÇOISE, *Gospodine, pokaži mi put*, Đakovo, 1962. Knjižicu su izdali đakovački bogoslovi, odgovornost je za tiskanje bio preuzeo Petar Jukić, kasnije profesor na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji u Sarajevu.

oporuka svima nama. Kad taj seminar danas uzmem u ruke, ni danas, nakon četrdeset i pet godina, nimalo nije izgubio na svojoj svježini i aktualnosti. To samo znači da su zadaci pastoralna i onda i danas bili i ostali isti.

Premda je prof. Zovkić od mene i po godinama i po školi stariji, imao sam ipak sreću s njime proboraviti zajedno u Papinskom hrvatskom zavodu sv. Jeronima u Rimu i ondje studirati na Biblijskom fakultetu Papinskoga biblijskog instituta. Nakon odlaska iz Đakova našega profesora dr. Rudolfa Römpera u Sarajevo na ponovno otvorenu Vrhbosansku katoličku teologiju, dr. Zovkić je kod nas u Đakovu predavao biblijske predmete u školskoj godini 1973./1974. Smijem ovom prigodom istaknuti da sam ondje bio njegovim izravnim nasljednikom.⁴

Ona biblijska, po plodovima ćete ih prepoznati (Mt 7,16), vrijedi i ovdje. Mato Zovkić neumorno i marljivo radi, opus mu je opsežan. Nije prestajao raditi ni onda kad je Vrhbosanska katolička teologija bila u izbjeglištvu. I onda su izlazile njegove biblijske knjige s oznakom mjesta izdavanja: Sarajevo i ujedno Bol na Braču. Za rata 1991.-1995. dr. Zovkić je održao u Đakovu bogoslovsku tribinu 15. ožujka 1995. pod naslovom: *Aktivna spremnost na evanđelje mira*.⁵ Zadužio nas je sve, kao najpriznatiiji naš teolog i bibličar, i svojim brojnim biblijskim knjigama i člancima, i napose po biblijskim priručnicima koje je preveo i koje mi godinama još uvijek veoma korisno upotrebljavamo. Biblija mu je, kao i sama Crkva, bila uvijek na srcu, o čemu svjedoči i ovaj zbornik kao znak priznanja i poštovanja, zbornik u kojem sudjeluje četrdeset i jedan autor, uglavnom kolege i prijatelji iz raznih zemalja. Može li se, pitam se, uopće predstaviti u nekoliko minuta takav zbornik koji obuhvaća 1065 stranica?! Ta zato bismo trebali poseban simpozij! Radovi u zborniku pretežito obrađuju svetopisamske teme i pitanja, zatim pitanja u svezi s dijalogom, a zastupljene su i teme iz područja ekleziologije, ekumenizma, dogmatike, etike, povijesti i kanonskoga prava. Svi su ti radovi u zborniku razvrstani u tri skupine, koje imaju naslove: *Bog i čovjek u Bibliji Staroga zavjeta*, *Objava Božjega kraljevstva u Novom zavjetu* i *Crkva u dijalogu sa svijetom*. Dok ovdje nazočnom profesoru msgr. Zovkiću čestitam i zahvaljujem u ime svoje i u ime Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu Sveuči-

⁴ Još uvijek rado ovdje posegnemo za skriptama: Mato ZOVKIĆ, *Zajednica novog čovjeka u Kristu, Biblijske teme o Crkvi*, Đakovo, 1973.; Mato ZOVKIĆ, *Izveštaj evanđelja o mucima Isusovoj*, Đakovo, 1973.; Robert NORTH - Raymond E. BROWN, *Biblijska geografija*, preveo Mato Zovkić, Đakovo, 1973. Nadalje, tu su bila njegova skripta i prijevodi o inerciji Svetoga Pisma itd.

⁵ Predavanje je objavljeno u zborniku bogoslovnih tribina (1992.-1998.), *Tražeci svjetla obnovna*, Đakovo, 1999., str. 11-29.

lišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, predstaviti ću vam samo prvi i drugi dio zbornika, i to u vremenu koje nam stoji na raspolaganju.⁶

U prvom dijelu zbornika koji nosi naslov *Bog i čovjek u Bibliji Staroga zavjeta* prvi je prilog članak prof. dr. Ivana Šporčića s Teologije u Rijeci: *Biblijska tajna stvaranja u dijalogu sa znanošću*. Uvijek će biti zanimljivo govoriti o stvaranju prema Svetom Pismu, o prirodnim znanostima, napose evoluciji, te teologiji u odnosu na Sveto Pismo i prirodnoznanstvene teorije. Autor članka naglašava različitost znanstvenih teoloških, ali i različitost pristupa biblijskih autora ovom problemu, te njihovo uzajamno nadopunjavanje, a ne isključivost. Biblijski se, naime, tekstovi nikad ne čitaju kao povijesni tekstovi, već kao tekstovi povijesti spasenja, kojima u prvom planu nije prirodnoznanstvena istina, već teološko-antropološki pogled na čovjeka i njegovo okruženje. Biblijski tekstovi o stvaranju nisu u prilog, ali nisu ni protiv prirodnoznanstvenih teorija o stvaranju. Riječ je tako o dva pristupa, koji se međusobno nadopunjuju, a ne isključuju.

Drugi je prilog članak prof. dr. Bože Lujića s Franjevačke teologije u Sarajevu, odnosno Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: *Problem Božje nazočnosti: je li Gospodin među nama ili nije? (Izl 17,1-7)*. Poglavlje Izl 17 predstavlja značajnu etapu na putovanju kroz pustinju prema Obećanoj zemlji, gdje autor narativno stilističkom metodom obrađuje problem duboke kušnje: Tko koga kuša? Je li narod kuša Jahvu ili Jahve iskušava narod? I tko se protiv koga buni: narod protiv Jahve ili Jahve protiv naroda? Pitanja su posve jasna. Pobunu, naime, vrši narod, što je uostalom i u predaji bilo stalno naglašavano, počevši tamo od pravljenja zlatnoga teleta pa dalje. Narod mrmlja i stalno se nešto buni, pa to deuternomistički pisac preuzima kao pouku i opomenu za narod na potpunu poslušnost Bogu.

U svom pak prilogu prof. dr. Adalbert Rebić, *Kajin i Abel (Post 4,1-16)* iznosi raspravu novijih biblijskih stručnjaka o literarnoj i povijesnoj naravi ovoga biblijskog odlomka. Je li Kajin povijesna ličnost koju bi biblijski pisac smjestio u biblijsku prapovijest ili je rodozačetnik jednoga plemena, točnije Kenijaca? Prilog je veoma zanimljiv. Dok s jedne strane raste i razvija se nomadski i poljodjelski način života, s druge opet strane raste i razvija se nasilje čovjeka nad čovjekom. Kajin postaje prvim bratoubojicom.

⁶ Koliko je msgr. Zovkić povezan s biskupijama Đakovačkom i Srijemskom valja vidjeti članak Mato ZOVKIĆ, *I danas čuvam komadić crijepa sa stana na medniku*, u: Željko BATARILOVIĆ, *Župa Gradište*, Gradište, 2002., str. 237-239.

Prof. dr. Jože Krašovec s Teološkoga fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, u svojem prilogu: *Braća Josipa Egipatskoga od krivnje do pomirenja po pravednom Josipu*, pripovijeda o poznatom događaju, kad su Jakovljevi sinovi opterećeni krivnjom u Egiptu susreli svoga brata Josipa, koji im oprašta nanесenu nepravdu i krivnju i tako im postaje spasitelj. Nije ih zaboravio već im je u nevolji pritekao u pomoć. Tako Josip postaje otkupitelj, odnosno spasitelj cijele svoje obitelji u materijalnom i duhovnom pogledu.⁷

Idući prilog također je prilog slovenske bibličarke Terezije s. Snežne Večko s Teološkoga fakulteta Sveučilišta u Ljubljani: *Daniel posreduje za svoj narod (Dn 9,1-27)*. Pokornička molitva u Dn 9 objašnjava Izraelovo opustošenje u izgnanstvu kao kaznu za njihovu nevjeru prema Bogu. Što se izgnanstvo više bližilo svojem kraju, Danijel je žarkije pozivao svoje sunarodnjake na popravak i obraćenje. To je bio neizbježni uvjet za njihovu obnovu i povratak. Budući da su priznali svoje grijehе i molili Boga za poštedu i milosrđe, on im šalje anđela Gabrijela da im protumači smisao proroštva o sedamdeset sedmica. To tumačenje bilo je važno u stoljećima koja su uslijedila. Dalo je, naime, hrabrosti i potpore kasnijim naraštajima da do kraja izdrže progonstvo zbog svoje vjere.⁸

Profesori dr. Nikola Hohnjec i dr. Đuro Zalar s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u svojem prilogu obrađuju *Katoličko, evangeličko-luteransko i Vlačićеvo kontroverzno poimanje istočnoga grijehа*. Tu se upoznajemo s klasičnim katoličkim pristupom istočnome grijehu. Potom se iznosi standardni evangeličko-luteranski nauk. Zatim se napose objašnjava razumijevanje istočnoga grijehа kod Matije Vlačićа Ilirika. Prema njegovom promišljanju čovjek je slika Božja, a prvim ili istočnim grijehom ranjen je u svojoj biti, u svojoj supstanciji. Čovjek nije izgubio samo svoje akcidente, tek nešto sporedno, već je izgubio svoju supstanciju, svoju bit. Čovjek se prema Vlačiću, da bi izašao iz svoje uvjetovanosti grijehom, utječe Kristovu otkupljenju.

Profesor biblijskih znanosti i orijentalistike na Franjevačkom biblijskom studiju u Jeruzalemu⁹ dr. Tomislav Vuk, koji se bavi znanstvenim, istraživačkim i pedagoškim radom kao profesor akadskoga jezika i mezopotamskih civilizacija, u svojem članku želi istražiti i pojasniti pojmove u

⁷ Prilog nosi naslov u slovenskom jeziku: *Jožefovi bratje od krivde do sprave po pravičnem Jožefu*.

⁸ Prilog je objavljen na slovenskom jeziku i nosi naslov: *Daniel posreduje za svoje ljudstvo (Dan 9,1-27)*.

⁹ U međuvremenu je Franjevački biblijski studij u Jeruzalemu preimenovan u Fakultet biblijskih znanosti i arheologije u Jeruzalemu.

svezi s nazivom orijentalistike, znanosti o istočnjačkim stvarima, te onda pobliže odrediti predmet njezina istraživanja. Inače, znanstvene discipline koje se bave užim i specifičnim područjem orijentalistike unutar proučavanja drevnoga Bliskog istoka, s obzirom na Mezopotamiju, jesu asiriologija, akadistika i sumerologija.

U drugom dijelu zbornika koji nosi naslov *Objava Božjega kraljevstva u Novom zavjetu*, prof. dr. Marinko Vidović s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu donosi prilog: *Abraham u Rim 4, Svima jednako dostupno opravdanje po vjeri*. Dok Pavao tu obrazlaže glavnu misao, on se, tvrdi dr. Vidović, na sebi svojstven način služi retorikom, argumentirajući temeljnu postavku o evanđelju kao snazi Božjoj na spasenje svakome tko vjeruje. Bog prema Pavlu jednako postupa u odnosu na sve ljude, bez obzira na njihov status. Božje je postupanje prema čovječanstvu određeno vjerom, a ne Zakonom. Ne, dakle, po djelima, koja traži i nalaže Zakon. Upravo je Abraham Pavlu pravi dokaz da je izvorna Božja nakana spašavanja čovječanstva i da je Božji spasiteljski plan oslođen na vjeru, pa zato ističe povezanost opravdanja i vjere. Dakako, pritom isključuje povezanost opravdanja i obrezanja, tjelesno Abrahamovo potomstvo itd., da bi na kraju sav govor o Abrahamu primijenio na svakoga vjernika, na sve one koji se odlikuju abrahamovskom vjerom. Pavao želi izložiti da je u Abrahamu i s Abrahamom započela povijest spasenja. Što je nekoć započeo u Abrahamu, u Kristu je to Bog doveo do vrhunca.

Mladi bibličar na studiju u Jeruzalemu, mr. sc. fra Darko Tepert, opservant zagrebačke franjevačke provincije, u svojem prilogu: *Citati Petoknjižja i aluzije na njega u Lk 2*, želi ispitati izričite i implicitne citate Petoknjižja, te aluzije na njega u *Lk 2*, kako bismo utvrdili namjeru evanđelista Luke pri njihovoj primjeni. Autora Darka Teperta veoma zanima, koristi li Luka podsjećanje na starozavjetne tekstove samo da bi svoje djelo stilski približio biblijskim uzorima ili da bi u njemu naglasio određene teološke, kristološke ili povijesno-spasenjske teme.

Sljedeći prilog jest članak višega predavača mr. sc. Luke Marijanovića s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu: *Isusov poučni razgovor s Kanaankom - Susret Riječi s poganstvom (Mt 15,21-28)*. Ne samo dr. Mato Zovkić osobno, već je Sarajevo općenito kao takvo postalo svojevrсна veličina i pojam, kad je u pitanju međureligijski dijalog iz katoličke perspektive u Bosni i Hercegovini, ali i u našem širem okruženju, gdje se drugi, bez obzira što je vjerski različit, posve uvažava i ujedno baš kao drugi, kao punopravni sugrađanin i prijatelj, sasvim prihvaća. Autor pokušava naglasiti aktualnost Isusova dijaloga sa ženom Kanaankom. Navedeni Matejev odlomak postaje uzorom za otvorenost, poziv protiv razgrani-

čenja iz nacionalnih razloga ili religioznoga podrijetla. Budući da Isus otvara put spasenja za sve ljude, ni pogani nisu bili iz njega isključeni. Vjera je razlog zbog kojega Isus pomaže svakomu, ma tko god to bio.

Dalji je prilog mr. Marinka Antolovića, svećenika Vrhbosanske nadbiskupije na poslijediplomskom studiju biblijske teologije na Papinskom sveučilištu Urbanijana u Rimu: *Velikaši svijeta i velikani Božji (Mk 10,41-45)*. U tom se odlomku Markova evanđelja ističe, kako starješine imaju biti sluge, a ne udaljavati se svojim postupcima od Isusa kao Učitelja vodeći se nekim ovozemnim kriterijima, nego po Isusovim kriterijima. Dok ljudi vole vladati jedni nad drugima, kršćani općenito imaju pokazati poniznost i pripravnost služenja jedni drugima. Biti dobar učenik znači biti zadovoljan statusom učenika koji u potpunosti slijedi svoga Učitelja i nalazi svoje zadovoljstvo i ispunjenje upravo u onome što Učitelj čini i od njega traži da čini: da više misli o drugima, manje o sebi i da bude spreman služiti bližnjemu (usp. Gal 5,13).

Bibličar mr. sc. Pero Vidović, profesor na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu, u svojem prilogu: *Osuđen na smrt za bogohulstvo, Isusov odgovor velikome svećeniku (Mk 14,62)*, istražuje tekst Mk 14,60-64, i nastoji rasvijetliti činjenicu zašto je izvanredni židovski sud protumačio Isusov odgovor velikome svećeniku (14,62) kao bogohulstvo zbog kojega je osuđen na smrtnu kaznu. Isus je jasno i hladnokrvno i uvjerljivo odgovorio da je Božji Sin. Autor nakon toga istražuje, što je u Isusovu odgovoru na drugo pitanje velikoga svećenika bilo u tolikoj mjeri okrivljujuće da ga je zbog njega sam vrhovni sud, sinedrij, bio osudio na smrt?! Cijelo je vijeće Isusa proglasilo krivim radi bogohuljenja i kaznilo ga smrću.

Dr. sc. fra Domagoj Runje, član Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja, naš novi specijalista za kumranske rukopise, rodnom iz Sinja, zastupljen je svojim prilogom *O rastavi braka u Mk 10,2-12 i Mt 19,3-9 u svjetlu Hramskog svitka i damašćanskog dokumenta*. Iako među kumranskim rukopisima nema nijednoga spisa koji bi bio u izravnoj i izričitoj vezi s knjigama ili osobama Novoga Zavjeta, ipak to ne znači da oni nemaju nikakve važnosti u proučavanju novozavjetnih knjiga i da mogu doprinijeti boljem razumijevanju nekih odlomaka Novoga Zavjeta, pa tako i ovdje kad je u pitanju rastave braka. Inače, fra Domagoj Runje je nedavno, točnije: 19. lipnja 2007., obranio na Papinskom Sveučilištu Antonianumu u Rimu doktorsku disertaciju s istom tematikom iz biblijske teologije o temi *The people of God in the Temple Scroll (Božji narod u Hramskom Svitku)*.

Prof. dr. fra Marijan Vugdelija s Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Splitu u svojem članku *Upozorenja na zaštitu od zloga oka (Mt 6,22-23)* analizira jedan logion koji nepobitno pripada među najteže za tumačenje

u cjelokupnoj evanđeoskoj predaji. Simbolika toga logiona je kompleksna i pronicljiva, pa se dr. Vugdelija više posvetio literarnoj analizi teksta. Iz te analize jasno proizlazi da slika o oku ne ulazi u filozofska pitanja čulnoga percipiranja, procesa gledanja, već je očito da u široj misaonoj cjelini i sučelju prevladava poticajni ton na dobra djela. Drukčijim se prijevodom dobiva značenje: Gdje god je netko prožet gramzljivošću i pohlepom za zemaljskim dobrima, tu se kvari čitav čovjek, kao što vrijedi i obratno.

Prof. dr. Heinz Giesen C.SS.R s Visoke filozofsko-teološke škole Sveti Augustin u Bonnu (Philosophisch-Theologische Hochschule SVD, Sankt Augustin, Bonn), piše svoj prilog u čast prof. Zovkiću na njemačkom jeziku o *Oslobodenju Zakona iz ropstva grijeha kao mogućnost ispunjenja Zakona (Rim 8,1-4)*.¹⁰ Osmo poglavlje autor stavlja u kontekst cijele poslanice Rimljanima, koje se zbog jasnoga sadržaja može smatrati u neku ruku vrhuncem pisma Rimljanima. Pavao tu prelazi na pozitivne posljedice opravdanja, pa među ostalim ističe da, slobodni od ropstva grijeha i Zakona, živimo životom Duha Svetoga. Naime, ono što Zakon nije mogao učiniti, to je učinilo utjelovljenje Sina Božjega. Izbavljenje biva po Isusu Kristu (Rim 7,25). Kršćanski život se dalje opisuje kao život u Duhu. Duha nam pak daje Isus Krist. Suprotnost mu je život po tijelu. Kršćanstvo prema Pavlu ispunjava Zakon. Ono ne poništava Zakona, već mu daje pravu vrijednost. Poništavaju ga zapravo oni koji mu pripisuju svojstva kojih on zapravo nema. U Kristu je skršena moć propasti, put spaseanja, put opravdanja potpuno je slobodno Božje djelo.

Tek nedavno preminuli prof. dr. Nikola Dogan, dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu, sa Sveučilišta u Osijeku, u svojem, vjerojatno posljednjem, prilogu za života *Mi propovijedamo Krista raspeta (1 Kor 1,23), Razmišljanje o kršćanskoj mudrosti*, istražuje značenje znanja i mudrosti o Bogu i o čovjeku. Redak se nalazi u jednom od najveličanstvenijih mjesta sv. Pavla, u kome on veoma smjelim antitezama, koje se nižu jedna poslije druge, a jedna sve ljepša od druge, naglašava mudrost "ludosti" križa. Dr. Dogan raspravlja o znanju o Bogu, polazeći od temeljne spoznaje o čovjeku da je on biće koje pita i na pitanja traži odgovor. Zatim autor istražuje što je mudrost ljudskoga života i koju ulogu u tome ima njegova kršćanska vjera. Kršćaninova mudrost jest mudrost koju mu pruža Raspeti Bog na križu. Križ je zadnja riječ Božje mudrosti, koju izgovara ljubav. Autor zatim nastoji iznijeti osnovne spoznaje o mudrome životu kao životu u Bogu, u Isusovu križu, koji ne niječe tjeskobu niti strah

¹⁰ Prilog Heinza Giesena u izvorniku glasi: *Befreiung des Gesetzes aus der Sklaverei der Sünde als Ermöglichung der Gesetzeserfüllung (Röm 8,1-4)*.

pred smrću. Kršćaninova mudrost jest umiranje u Bogu i ustajanje na novi život s Bogom.

Ovdje nazočni prof. dr. Anto Popović, s Franjevačke teologije u Sarajevu, u svojem članku *Sloboda i služenje prema 1 Kor 9,19-23, Sloboda... u zakonu Kristovu* smješta odabrani ulomak u širi kontekst kao novi primjer Pavlove pouke o ispravnom korištenju kršćanske slobode. Dr. Popović naime analizira pojedine retke i ključne izričaje, a sve kroz prizmu dva ključna izričaja: “sloboda” i “služenje”, da bi potom promotrio Pavlovu navjesititeljsku prilagodljivost, koja je usredotočena na svaku od četiri kategorije: Židovi, oni pod Zakonom, oni bez Zakona, i nejak. Pavlova navjesititeljska prilagodljivost slušateljstvu različitih kulturnih i društvenih okruženja čini Pavla trajnim primjerom plodne inkulturacije evanđelja. Pavao je zbog evanđelja “svima postao sve” i nema velikih zahtjeva. Zadowoljan je bio s malim dijelom od apostolske zarade.

Gradišćanski Hrvat prof. dr. János Schmatovich (dr. Ive Šmatović) zastupljen je svojim prilogom na njemačkom jeziku o *Njegovanju pomirenja prema Pavlu, Razmišljanja uz 2 Kor 5,11-21 i Rim 5,10-11*.¹¹ Svaki svećenik pa tako i naš jubilarac prof. Zovkić stoji kao sljedbenik Isusa Krista u službi pomirenja, što je osobito značajno svugdje, pogotovo u zemlji koja je mnogo propatila u posljednjem ratu. Imamo zato njegovati i promicati kršćansku poruku o pomirenju.

Prof. dr. o. Stipe Jurič, OP, s Teološkog fakulteta Papinskoga sveučilišta sv. Tome Akvinskog u Rimu, u svojem članku *Eshatološka perspektiva Crkve u knjizi Otkrivenja* naglašava kako eshatološki događaji, o kojima knjiga govori, leže izvan iskustva i izvan povijesti. Radi se o budućnosti izvan povijesti koja neće i ne može biti determinirana povijesnim čimbenicima. Otkrivenje je objava eshatološkoga spasenja i novoga svijeta koji nadilazi naš vidljivi svijet i sredstva s kojima bi se on mogao prikazati, a koji nam vidjelac s neobičnim slikama pokušava dočarati.

Prof. dr. S. Mirjana Filipič predaje Pavlove poslanice na Teološkom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani. U svojem prilogu ona iscrpno piše o spomenu dvojnoga naslova u Okt 15,3a: *Pomen dvojnoga naslova pesmi v Raz 15,3a*, gdje pobjednici pjevaju pjesmu koja se navodi kao “pjesma Mojsija, sluge Božjega” ali i kao pobjednička pjesma Janjetova. Iako Ivan govori o Mojsijevoj i Janjetovoj pjesmi, to je ista, tj. Janjetova, pjesma. Mojsije je samo slika, a Krist je stvarnost.

¹¹ Prilog dr. Šmatovića na njemačkom jeziku izvorno glasi: *Die Pflege der Versöhnung nach Paulus, Überlegungen zu 2 Kor 5,11-21 und Röm 5,10-11*.

Prof. dr. fra Mario Cifrak s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u svojem članku *Važnost pitanja o povijesnom Isusu danas* ističe kako o Isusu možemo govoriti kao subjektu i objektu povijesti, tj. o povijesnom i o historiografskom Isusu. Nakon toga prikazao je kršćanske i nekršćanske izvore o povijesnom Isusu, zatim rasprave koje su se o njemu vodile i orijentacije na koje nailazimo u istraživanju o Isusu.

Dr. Maksimilijan Matjaž, svećenik, slovenski bibličar, koji predaje na Teološkom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani, u svojem prilogu na hrvatskom jeziku *Isusova objava Božjeg kraljevstva i demoni* naglašava da Sveto Pismo uopće ne sumnja u postojanje demona i zlih duhova, te o njihovoj velikoj opasnosti za čovjeka. Zato je upravo raskrinkavanje i uništenje demonskih sila jedan od ključnih učinaka spasonosnoga nastupa novoga Božjega svijeta, kraljevstva Božjega. Prema tome, Isusova pobjeda nad demonskim snagama bila je jedan od najvažnijih vidika njegova poslanja.

Prof. dr. fra Ivan Dugandžić s Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u svojem prilogu o tome *Koliko je savjest autonomna? Pojam i značenje savjesti u Novom zavjetu*, govori o pojmu i značenju savjesti (syneidesis) u Novom Zavjetu. To je jedan od najvažnijih antropoloških pojmova, pa se autor bavi njegovim mjestom i značenjem u Novom Zavjetu.

Profesor fra o. Frédéric Manns, koji poučava na Franjevačkom biblijskom studiju (Studium biblicum franciscanum) u Jeruzalemu, ako se dobro sjećam s otvorenja Biblijsko-arheološke izložbe u franjevačkom samostanu Cernik 2005. god., on je starinom iz Banje Luke, u svojem članku na francuskom jeziku *Znamenje u Kani u svjetlu židovske tradicije* posebno ističe kako je za egzegete veoma važno židovsko čitanje Svetoga Pisma. Takvo čitanje nije posve novo, jer su već stari crkveni oci tako bili postupali, napose Origen, Ambrozije i Jeronim. I u tom smislu predlaže novu hipotezu.¹²

Mladi bibličar dr. Darko Tomašević s Vrhbosanske katoličke teologije u Sarajevu u svojem prilogu *Je li se Pavao služio tuđim "popisom nevolja"?*, obrađuje Pavlove popise nevolja, u biblijskoj literaturi inače poznate kao "peristasenkataloge". Popise nevolja donose i pisci iz antike, posebno stoici, Josip Flavije ali i drugi. Možemo ih usporediti s Pavlovima. Uz očite sličnosti koje tu postoje u izboru riječi i stilu pisanja, ipak su još očitije razlike. A bitna razlika sastoji se u shvaćanju samih patnji. Pavao ih tako bitno povezuje s Bogom i Kristom. Pavlove patnje su osob-

¹² U francuskom izvorniku naslov glasi: *Le signe de Cana à la lumière de la tradition juive.*

ne naravi, za razliku od ostalih pisaca, i zato se s pravom ne može tvrditi kako je Pavao od drugih prepisao “popise nevolja, peristasenkataloge”.

O trećem pak dijelu zbornika o *Crkvi u dijalogu sa svijetom* i ostalim priložima izvijestit će nas prof. dr. Franjo Topić s ove Vrhbosanske katoličke teologije. Čast mi je što sam među vama, uglednicima i predstavnicima vjerskog, političkoga i kulturnoga života grada Sarajeva, mogao sudjelovati u predstavljanju ovog Zbornika radova u čast msgr. Mati Zovkiću s ostalim našim večerašnjim predavačima. Za tim ćemo zbornikom, čvrsto sam uvjeren, često posegnuti. Dok kolegi i prijatelju dr. Zovkiću čestitam na ovim visokim životnim jubilejima za njegov nesumnjivo veliki doprinos na polju Svetog Pisma, ekleziologije, ekumenizma i religijskoga dijaloga, želim mu dobro zdravlje i poletan duh u nizu daljih plodonosnih godina, ali čestitam i priređivačima ovoga zbornika i svima koji su potpomogli njegovo izlaženje i da se na vrijeme otisne. Zbornik je doista kao takav *monumentum aere perennius*, spomenik trajniji od mjedi u čast našem Svečaru i Jubilarcu.¹³ Zahvaljujem vam srdačno na strpljivosti i pozornosti.

5. Franjo Topić: Službenik Crkve i naroda

Mene je zapalo da govorim o trećem dijelu zbornika koji nosi naslov *Crkva u dijalogu sa svijetom*, a on sadržava 14 članaka od ukupno 39, od 651. do 1012. str., što znači 361 stranica. Korisno je podsjetiti na autore i naslove njihovih radova:

- Franjo TOPIĆ, *Antropološko čitanje kršćanstva. Ogled o René Girardu*;
- Irena AVSENIK NABERGOJ, *Moć vesti in pot do notranje svobode*;
- Marko MATIĆ, *Razvoj teološke misli o Bezgrešnom začecu BDM*;
- Ratko PERIĆ, *Zovkićeva prosudba Međugorskih zbivanja*;
- Želimir PULJIĆ, *Ima li ljudsko trpljenje smisla?*;

¹³ I na rubu ove večerašnje iznimne svečanosti, koju samo rijetki profesori dožive, predložio bih organizatorima ovoga predstavljanja zbornika, da se također objavi rad dr. Mate Zovkića: *Srijemski mučenici*, Zagreb, 1965. To bi bio veoma vrijedan prilog upoznavanju i slavljenju svetih srijemskih mučenika. Rad je veoma vrijedan, raden je ili kao povijesni seminar ili možda čak kao diplomski rad na KBF-u u Zagrebu, s kojim bismo mogli kroz neko vrijeme biti posve zadovoljni, dok možda netko ne objavi nešto novije i opsežnije. Još nije izašao zbornik radova s međunarodnoga simpozija u prigodi obilježavanja 1700. obljetnice srijemskih mučenika (304.-2004.) u Đakovu i Srijemskoj Mitrovici, koji su sigurno specijalizirani. Rad dr. Zovkića daje opći uvid u ovu značajnu temu te pokazuje nam dr. Zovkića i u svjetlu crkvenoga povjesničara.

- Tomislav JOZIĆ, *Etički aspekti transplantacije*;
- Niko IKIĆ, *Pogled na međureligijski dijalog u BiH. S posebnim osvrtom na doprinos Međureligijskog vijeća BiH*;
- Božo ODOBAŠIĆ, *Nužnost promjene teološkog razmišljanja i pastoralnog djelovanja u promicanju židovsko-kršćanskog dijaloga*;
- Luka MARKEŠIĆ, *Dijalog ili mjesto i uloga drugoga u kršćanstvu*;
- Petar VRANKIĆ, *Arapski kršćani, arapski židovi i arapski muslimani u doba islamske ekspanzije*;
- Tomo VUKŠIĆ, *Banja lučki biskup Jozo Garić (1912.-1946.) za vrijeme Drugog svjetskog rata. Prilog proučavanju međucrkvjenih i međunacionalnih odnosa*;
- Anto ORLOVAC, *Banja Luka i Vrhbosna. Veze i suradnja dviju (nad)biskupija na razini klera*;
- Pero PRANJIC, *Supsidijarnost u crkvenom nauku i praksi*;
- Marianne und Christoph SPRENG, *In Dankbarkeit und Zuneigung*.

U ovom dijelu kako možete i sami zaključiti nalazi se više iznimno vrijednih radova i koji će zacijelo biti i citirani. O Međugorju, o dijalogu, Gospi, etičkim pitanjima, domaćoj povijesti. Neobično je i veoma simpatično svjedočanstvo dvoje Švicaraca o našem slavljenu. Ovaj zbornik je pravi i monumentalni spomenik, *aere perennius*, a rekao bih i dostojni spomenik osobi i radu prof. Zovkića.

No, ja sam se ipak odlučio, a nadam se da ćete se vi složiti, barem kratko progovoriti, u ovoj zgodi o prof. Zovkiću kao autoru eklezioloških i dijaloških članaka i djela. Vrlo je zanimljivo, a izgleda kako je to kod nas normalno, da je o dosadašnjim radovima prof. Zovkića, kako mi je sam posvjedočio, pisano samo jednom odnosno dva puta (L. Markešić i niže potpisani). Urednost i pedantnost prof. Zovkića vidi se i po vođenju biografije (str. 1015-1022) i bibliografije (str. 1022-1055) čime je bitno olakšano bavljenje ovim pitanjima iz života i rada našeg Autora. Sad je ovo još mnogo lakše kad imamo sve u kompjuteru. Inače se nisam mogao oteti pomisli radeći i ovaj prilog: koliko bi više prof. Zovkić napisao da je imao odmah kompjutor?

Kao što se vidi u iz bibliografije priložene u zborniku prof. Zovkić je obrađivao i opća teološka i znanstvena pitanja kao i ona najsloženija teološka, posebno vezana za Drugi vatikanski koncil i neka međureligijska pitanja kao npr. o odnosu kršćanstva i drugih religija. Autor se upuštao u različite teme kao što su već spomenute biblijske, zatim ekleziološke, međureligijskoga dijaloga, povijesti, pastorala, politike. Posvećivao je uz opće teološke teme i više radova lokalnoj Crkvi i teologiji, kao, na prim-

jer, "Provedenost koncilske obnove kod nas" (*Zbornik o Crkvi u BiH 1882.-1982.*), zatim opisao je svoja iskustva kao profesor Vrhbosanske katoličke teologije ili kao rektor Vrhbosanskoga bogoslovnog sjemeništa. Posvetio je više članaka nadbiskupima Stadleru, Šariću (suurednik je i novoga izdanja Šarićeve Biblije), Alaupoviću, Čekadi kao i sadašnjem nadbiskupu kardinalu Puljiću. A ima i intelektualnih *bonbona*, da upotrijebim njegov izraz i pikantnih članaka kao što su međugorska ukazanja, ekumenska duhovnost vjernika u braku, žena partnerka, Pavlovo rodoljublje, vizija države kod sv. Petra, o godišnjici otkrića Amerike itd. Inače Autor je i aktualan što znači da prati suvremene događaje kao što je npr. ovo o Americi ili o Velikom jubileju i drugo.

Studije o međureligijskom dijalogu sabrane su u knjigu *Medureligijski dijalog iz katoličke perspektive u Bosni i Hercegovini* (Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1998.), o kojoj sam već šire govorio i pisao, a ima dva dijela: I. Tragom Drugog vatikanskog sabora, sa šest članaka, II. Medureligijski dijalog u BiH s osam članaka, te dva dodatka: 1. Izvještaji na međureligijskim susretima o katoličkom gledanju na BiH sa šest priloga koji su svi na stranim jezicima i 2. Prikazi knjiga o međureligijskoj suradnji i dijalogu u svijetu sa šest prikaza.

Žanr i osobine članaka. Dijaloški članci su pisani od 1972. do 1998. god., to znači oko četvrt stoljeća. Oni nude panoramu ideja i tekstova o dijalogu i međureligijskim odnosima. Autor se uglavnom bavi odnosima katoličanstva i islama, katoličanstva i židovstva te o ulozi vjere u povijesnim i posebno u ratnim zbivanjima. Više tekstova je nastalo povodom rata u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. Neka su bila prigodna izlaganja na različitim skupovima, a bilo ih je mnogo, prirednim povodom rata na ovom brdovitom Balkanu. Za mnoge organizacije, vjerske i laičke, političke i kulturne, bilo je pitanje moralnoga stava i savjesti, a nekada i stjecanja većega i boljega vlastitog imidža da pokušaju nešto upriličiti o ovom ratu i situaciji u BiH i to od Svjetskoga vijeća Crkava do Američkoga instituta za strateška istraživanja.

Već je iz ovoga kazanoga jasno da je znanstveni diskurs vrlo različit. Tako imamo priloga na najvišoj znanstvenoj razini i s detaljnim i sustavnim kritičkim aparatom kao što su npr. *Koncilski nauk o slobodi religije* (str. 15-27) što Autor smatra najvećom novošću Drugoga vatikanskog koncila i *Djelovanje Duha Božjeg u nekršćanskim religijama i kulturama* (str. 67-92).

Neki su vrlo informativni kao npr. *Susreti vjerskih poglavara BiH od 1991. do 1995. godine* (str. 127-167, to znači 40 str.), gdje imate vrlo korisnu i upotrebljivu kroniku susreta vjerskih poglavara te drugih događaja povezanih s ratom i vjerom u BiH. A prof. Zovkić je i inače poznat kao

vrstan, gotovo magnetofonski registrator ideja, stavova i događaja. (Tako da bi mogao biti novi Nikola Lašvanin).

Smatram da su vrlo vrijedni i čitateljima zanimljivi prigodni tekstovi s različitih međunarodnih skupova o BiH, iz kojih se mogu iščitavati ne samo profesorovi stavovi, nego i oni nadbiskupa vrhbosanskoga, jer je često nastupao u njegovo ime, i Katoličke Crkve u BiH. Pogotovo je to važno za one koji još uvijek smatraju da je ovaj rat bio vjerski rat.

Koji je autorov stav prema dijalogu? Na mnoge dileme, koje su posebno prisutne u ratu i ovim poratnim vremenima, o smislu dijaloga, Autor odgovara: “Kako god to nekim mojim sunarodnjacima i subraći u svećeničkom ministereju može izgledati izlišno, duboko podržavam saborski nauk o stavu Crkve prema nekršćanskim religijama i religijskoj slobodi u pluralističkom svijetu” (str. 11). On je prilikom ovih dijaloških susreta, kako sam svjedoči, “postajao svjesniji svoje katoličke i hrvatske duhovne baštine”. Za njega je ovo djelovanje, osim zadaće Crkve, također osobna spoznaja da je to potrebno radi “zajedničkog djelovanja na opće dobro vjernika i drugih sugrađana”, i dodaje “a nikako vjerski sinkretizam i prozelitizam” (str. 12).

Važnost dijaloga. Prvo, članci kasnije sabrani u knjigu važni su, jer govore o dijalogu. A smatram da je dijalog uz blizanca ekumenizam najveća duhovna vrednota zadnjega stoljeća. To se dade lako zaključiti i u ovoj knjizi. Dovoljno je kao ilustraciju navesti u knjizi citirane riječi Ivana Pavla II. rečene biskupima u Sarajevu: “Ustrajna i temeljita metoda dijaloga mora posebno obilježavati odnose s braćom pravoslavicima i s drugom braćom... Jednako tako srdačnim riječima i iskrenim stavom tražite razloge susretanja i razumijevanja sa sljedbenicima islama.”

Drugo, ovi su radovi važni jer govore o dijalogu u Bosni i Hercegovini, koja je povlašteno mjesto (*locus theologicus*) za dijalog i ekumenizam radi prisutnosti i isprepletenosti 4 vjerske zajednice.

Treće, ova tematika je važna kao iznimna “teološka i dijaloška kronika” ne samo Autora nego i ove mjesne Crkve i ove zemlje.

Zovkićevi dijaloški članci su važni jer su svjedočanstvo kako se dijalog može promicati i u najtežim ratnim vremenima, kad i dijaloške muze uglavnom spavaju, ako nisu već daleko pobjegle s mjesta događaja.

Mislim da je važno i zbog toga što će biti sjeme za snažnije obnavljanje dijaloga na ovim našim paralelama i meridijanima i što će biti dragocjen izvor za buduće teoretske i praktične prouke i stavove o dijalogu.

Ako smijem iznijeti jednu želju, onda se ona nadovezuje na ovu prethodnu točku, da bi najveći uspjeh Zovkićeva rada na dijalogu bio, ako

bi se uspio makar i malo poboljšati dijalog u ovoj zemlji, a koja drugoga puta nema, osim onoga dijaloškoga.

Opći osvrt na Zovkićev znanstveni rad. Prof. Zovkić se u svojim radovima služi kao rijetko tko na ovim prostorima literaturom i to najnovijom na engleskom, njemačkom, talijanskom i francuskom a da o domoćoj i ne govorimo. Preveo je s engleskoga i njemačkoga jezika 7 knjiga. Osim na hrvatskom, Autor je objavio nekoliko članaka na engleskom, njemačkom, francuskom i španjolskom jeziku.

Nije lako sagledati opsežnost Zovkićeva opusa: 140 znanstvenih članaka da ne govorimo o novinskim i recenzijama po 15 stranica u prosjeku, to znači 2300 stranica. A to je dobrih desetak knjiga uz već 12 objavljenih činilo bi 22 knjige. Ne znam koliko ima plodnijih autora na ovim našim prostorima! Bilo bi već vrijeme raditi i na izdavanju sabranih djela našega Autora, poput Rahnerovih *Schriften zur Theologie*. Možda će vam biti zanimljivo da čujete koliko je autor napisao neke godine stranica tekstova, na primjer: 2004. god. 95 stranica, a 1998. god. 174 stranice.

Prije kraja jedna sugestija studentima naše Teologije, a i drugima da uzmu za diplomske i seminarske radnje radove prof. Zovkića (ne treba čekati da umre!).

U ovakvim prilikama ne samo da se smije, nego i treba biti i osoban. Osobno sam primio mnogo od prof. Zovkića. Zahvaljujem mu za odlična predavanja iz biblijskih znanosti i ekleziologije koja sam imao sreću kod njega slušati. Prof. Zovkić bi po znanstvenoj formiranosti i informiranosti, bibliografskim uviđajima, razumijevanju predavane materije, odgovorno tvrdim i ovo nije nikakvo svečarsko pretjerivanje, mogao i može predavati na svakom sveučilištu u svijetu. Profesor me je još kao studenta poticao da pišem (što sam i činio već kao student), da razmišljam o postdiplomskom studiju, i znam također da me je predlagao za postdiplomski studij. Već sam spomenuo mons. Zovkić je često bio znanstveni i ljudski glas Crkve i ove napaćene zemlje, a više puta je predstavljao i kardinala na različitim skupovima. Stoga mu želim i u svoje osobno ime i kao predsjednik velikoga kulturnog društva *Napredak* ovdje zahvaliti za sve dobro učinjeno za ovu Teologiju, za Crkvu i za cijelu BiH.

Nije velik tko se velik rodi, da parafraziram pjesnika, neg je velik koji svoje talente dobro iskoristi. Prof. Zovkić je dosada dobar boj bio, a trku još nije završio i nadamo se će još učiniti mnogo u ovoj našoj Crkvi i u ovoj zemlji koja vapi za osobama ovakva profila. Uvjeren sam da će, s obzirom da izgleda kao jedan od mladih profesora, još mnogo napisati i uraditi.

Daj, Bože, da ova Crkva, hrvatski narod i BiH imadnu što više znanstvenika, profesora, vjerskih radnika i ličnosti kao što je naš slavljjenik

prof. dr. msgr. Mato Zovkić. Profesore, čestitam ovaj veliki jubilej i na mnogaja dobra ljeta.

Kao mali znak priznanja i kao čestitku u ime *Napretka* dat ćemo slavljeniku umjetničku sliku.

6. Mato Zovkić: Riječ Jubilarca na predstavljanju zbornika

Ovih dana pitao me kolega Josipović kao jedan od urednika zbornika, kako se osjećam nakon što sam vidio samu knjigu i priloge 41 suradnika. Jasno, osjećam ljudsku i vjerničku zahvalnost prema svima s kojima sam kroz ovih 35 godina surađivao na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji kao jedan od profesora, ali i prema studentima od listopada 1972. do danas. Oni su pokazivali interes za vjeru Crkve izlaganu u različitim predmetima pa i u Novom Zavjetu; poklanjali su svoju mladost Crkvi i to sam uvijek cijenio. Kolegama Odobašiću, Josipoviću i Topiću zahvaljujem na strpljivom prikupljanju priloga i uređenju prispjele građe. Oni koji su neku knjigu napisali ili uredili znaju kakav je to posao.

Međutim, iznad svega zahvalan sam Bogu za sedamdeset godina ljudskoga i vjerničkoga života, a od toga 44 godine svećeništva u zboru prezbitera Vrhbosanske nadbiskupije. Kad sam u listopadu 1968. obranio doktorsku disertaciju iz ekleziologije Drugoga vatikanskog sabora na Katoličkom bogoslovnom fakultetu (KBF) u Zagrebu, moderator dr. Šagi-Bunić predložio mi je da zamolim svoga nadbiskupa Čekadu, neka mi dopusti prijeći na KBF. Nadbiskup je odgovorio da me želi koju godinu promatrati u vlastitoj nadbiskupiji, a onda će vidjeti. Već u travnju 1969. Svećeničko vijeće predložilo me za studij Svetoga Pisma u Rimu, zato što su hrvatski isusovci javili kako neće moći dati profesora biblijskih disciplina na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji koja se imala otvoriti u jesen te godine. Nadbiskup je prihvatio prijedlog. Kada sam se u listopadu 1972. vratio u dijecezu, povjerio mi je usmeno predavanje ekleziologije i dijela Svetoga Pisma pod vodstvom 32 godine starijega bibličara dr. Rudolfa Römera.

U ljetu 1978. još sam jednom zamolio dopuštenje za nastavak svećeničkoga djelovanja izvan vlastite biskupije. Neki događaji u nadbiskupiji tako su me ogorčili da sam mislio kako ne mogu dalje u takvim prilikama. Pismeno sam zatražio od nadbiskupa Jozinovića da mi dopusti ostaniti kao svećenik u SAD-u. Odgovorio je usmeno da ne dopušta. Tri ljetna mjeseca te godine proveo sam u pastoralnom ispomaganju na jednoj župi biskupije Brooklyn, država New York, te se žestoko Bogu molio za

svjetlo i snagu. Vratio sam se i do danas sam zahvalan Bogu što mi je udijelio radost življenja i profesorskoga djelovanja u Sarajevu. Ovaj grad s manjinom katolika i s većinom građana različitih vjera i narodnosti doživljavam kao svoje duhovno ozračje koje me motivira na teološko promatranje, razmišljanje i pisanje.

Ima jedna pardokasalna izreka na latinskom: "Tu fui, ego eris - Bio sam ono što si ti a bit ćeš ovo što sam ja!" Kažu da je to natpis negdje na grobu: poruka mrtvoga živima da razborito koriste Božji dar života. Ja bih tu izreku večeras pretvorio u poruku sedamdesetgodišnjaka mladim kolegama i studentima. Božji dar su mladost, zrele godine, ali i starost. Istina, u starosti postoje tjelesne teškoće, ali i unutarinja smirenost u Bogu i među ljudima koje trebamo. Koncem ove akademske godine završit ću službu predavanja na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji, ali ako mi Bog dadne života i zdravlja, nastavit ću znanstveno raditi. U tom duhu, još ćemo se vidati u ovoj zgradi i ovom gradu, jer smo po Božjoj providnosti ovdje raspoređeni na gozbu života te ljudskoga i vjerničkoga poslanja. Zahvaljujem predstavljacima i svima nazočnima!